

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА “ВОЛОВІК ПРОТИ УКРАЇНИ”

(Заява № 15123/03)

У цей текст 3 березня 2008 року були внесені виправлення відповідно до правила 81
Регламенту Суду

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

6 грудня 2007 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції.
Воно може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Воловік проти України»

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

п. П. Лоренцен (P. Lorenzen), Голова,
пані С. Ботучарова (S. Botoucharova),
п. В. Буткевич (V. Butkevych),
пані М. Цаца-Ніколовська (M. Tsatsa-Nikolovska),
п. Р. Маруст (R. Maruste),
п. Дж. Боррего Боррего (J. Borrego Borrego),
пані Р. Ягер (R. Jaeger), судді,
та пані К. Вестердік (C. Westerdiek), секретар секції,
після обговорення за зачиненими дверима 13 листопада 2007 року,
вносить таке рішення, що було прийнято того ж дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справа порушена проти України за заявою (№ 15123/03), поданою до Суду 10 квітня 2003 року громадянином України паном Воловіком Юрієм Тимофійовичем (далі — заявник) відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція).
2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженими — паном Ю. Зайцевим та пані І. Шевчук.
3. 22 вересня 2005 року Суд вирішив направити заяву Уряду. Відповідно до пункту 3 статті 29 Конвенції Суд вирішив розглядати питання щодо суті заяви та її прийнятності одночасно.

ЩОДО ФАКТІВ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

4. Заявник народився у 1939 році та проживає у місті Запоріжжі.

A. Підґрунтя справи

5. 25 квітня 1993 року син заявника, громадянин Росії, який перебував на військовій службі в Збройних силах Російської армії, загинув при виконанні службових обов'язків. «Військовострахова компанія» Російської Федерації виплатила дружині загиблого та його дитині, які проживали в Росії, страхову суму, яка їм належала відповідно до російського законодавства.
6. У 2001 році заявник звернувся до Запорізького обласного військового комісаріату та до державної страхової компанії «Оранта» (далі — компанія «Оранта») з вимогою виплатити йому страхову суму, яка, за його твердженням, належала йому відповідно до положень Угоди про порядок пенсійного забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей і державне страхування військовослужбовців держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав від 15 травня 1992 року (далі — Угода СНД від 15 березня 1992 року, див. відповідне національне законодавство), яка набрала чинності для України 15 травня 1992 року. Листами від 9 липня та 1 серпня 2001 року відповідно компанія «Оранта» та військовий комісаріат відмовили заявнику у задоволенні його вимоги, оскільки його син

був військовослужбовцем Збройних сил Російської Федерації, тому заявник не мав права на виплату страхової суми відповідно до українського законодавства.

7. У 2002 році заявник звертався до «Військово-страхової компанії» Російської Федерації з вимогою виплатити страхову суму. Листом від 27 вересня 2002 року ця компанія відхилила вимогу заявника та повідомила, що сума, яку він має отримати у зв'язку із смертю сина, мала бути виплачена компанією «Оранта» згідно з Угодою СНД від 15 травня 1992 року.

В. Проведення щодо повернення страхової суми

8. У грудні 2001 року заявник звернувся до Комунарського районного суду міста Запоріжжя з позовом до компанії «Оранта», в якому вимагав повернути йому страхову суму, яка, за його твердженням, мала бути виплачена йому у зв'язку із смертю сина. Він також вимагав компенсацію моральної шкоди. Заявник обґрунтував свої вимоги тим, що він мав право на отримання страхової суми у зв'язку із смертю сина, оскільки він, заявник, проживав на території України, яка взяла на себе зобов'язання за Угодою СНД від 15 травня 1992 року здійснювати такі виплати у разі загибелі військовослужбовця Збройних сил однієї з держав — членів СНД при виконанні службових обов'язків.

9. 10 квітня 2002 року суд відмовив у задоволенні позовних вимог заявника. Це рішення було залишено без змін апеляційним судом Запорізької області 18 липня 2002 року та Верховним Судом України 8 січня 2003 року.

10. Національні суди встановили, що відповідно до українського законодавства заявник не мав права на страхову виплату, яка виплачується в аналогічних випадках родичам військовослужбовців України. Суди зазначили, що відповідно до Угоди СНД від 16 травня 1992 року, положення якої розтлумачені рішенням Економічного Суду Союзу Незалежних Держав (далі — Економічний Суд СНД) від 20 березня 1997 року, таку виплату повинна була здійснити Російська Федерація, у Збройних силах якої проходив службу син заявника.

С. Проведення щодо виплати грошової компенсації

11. У 2002 році заявник звернувся до Жовтневого районного суду Запорізької області з позовною заявою до Запорізького обласного військового комісаріату про стягнення грошової компенсації, на яку, за його твердженням, він має право у зв'язку із смертю його сина та відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року (далі — Закон України від 1991 року), який має тлумачитись відповідно до Угоди СНД від 15 травня 1992 року. Заявник наводив таке ж обґрунтування своїх вимог, що й у позові до компанії «Оранта».

12. 17 жовтня 2002 року суд відмовив заявнику у задоволенні позовних вимог, встановивши, що він не має права на одержання грошової компенсації відповідно до українського законодавства, оскільки його син був громадянином Росії та служив у Збройних силах Росії.

13. 6 листопада 2002 року заявник подав апеляційну скаргу в цей же суд.

14. 7 листопада 2002 року суд надав заявнику час до 25 листопада 2002 року для усунення певних недоліків апеляційної скарги. А саме, суд звернув увагу на те, що в апеляційній скарзі невірно зазначені найменування сторін, не зазначені підстави оскарження рішення від 17 жовтня 2002 року та чітке формулювання вимог заявника.

15. 20 листопада 2002 року заявник подав до суду виправлений варіант апеляційної скарги, в якому відповідачем вказаний Запорізький обласний військовий комісаріат. Щодо причин його незгоди з рішенням від 17 жовтня 2002 року заявник зазначив, що суд першої інстанції невірно розтлумачив та застосував певні положення Закону України від 1991 року, а також суд не взяв до уваги гарантії, визначені Угодою СНД від 15 травня 1992

року. Заявник просив апеляційний суд Запорізької області скасувати оскаржуване рішення та постановити нове рішення по суті позовних вимог.

16. 28 листопада 2002 року Жовтневий районний суд визнав апеляційну скаргу заявника неподаною. Посилаючись на апеляційну скаргу заявника від 6 листопада 2002 року, суд встановив, що заявник не усунув недоліки апеляційної скарги у визначений для цього судом строк. Заявнику були повернуті обидва варіанти його апеляційної скарги разом з копією ухвали суду від 28 листопада 2002 року.

17. 6 грудня 2002 року заявник звернувся до того ж суду з апеляційною скаргою на ухвалу від 28 листопада 2002 року. Заявник просив скасувати цю ухвалу, оскільки Жовтневий районний суд у своїй ухвалі про повернення апеляційної скарги на рішення суду від 17 жовтня 2002 року не взяв до уваги виправлений варіант апеляційної скарги, який він подав до суду 20 листопада 2002 року.

18. В апеляційній скарзі від 6 грудня 2002 року заявник виклав аргументи, які вже викладав у своїй апеляційній скарзі від 20 листопада 2002 року, в якій вказувались причини оскарження та формулювання вимог заявника.

19. У супровідному листі до апеляційної скарги від 6 грудня 2002 року заявник зазначив, що він додав три копії своєї апеляційної скарги, копії апеляційних скарг від 6 та 20 листопада 2002 року, копії рішення від 17 жовтня 2002 року та ухвал від 7 та 28 листопада 2002 року.

20. 6 грудня 2002 року Жовтневий районний суд ухвалив, що апеляційна скарга заявника від тієї ж дати подана з порушенням процесуальних вимог. А саме, суд встановив, що апеляційна скарга подана одночасно як на ухвалу від 28 листопада 2002 року, так і на рішення від 17 жовтня 2002 року, а також вона не містить достатнього обґрунтування та переліку письмових матеріалів, що додаються. Суд надав заявнику час до 20 грудня 2002 року для виправлення вказаних недоліків.

21. 18 грудня 2002 року заявник звернувся до Жовтневого районного суду з апеляційною скаргою на його ухвалу від 6 грудня 2002 року. 10 січня 2003 року апеляційний суд Запорізької області встановив, що ця ухвала не підлягає оскарженню, та відмовив у розгляді апеляційної скарги заявника.

22. 27 січня 2003 року Жовтневий районний суд визнав неподаною апеляційну скаргу заявника на ухвалу від 28 листопада 2003 року на підставі того, що заявник не усунув недоліки скарги, на які було вказано в ухвалі від 6 грудня 2002 року.

23. Заявник не оскаржив ухвалу від 27 січня 2003 року.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Цивільний процесуальний кодекс від 1963 року (Кодекс від 1963 року) (втратив чинність 1 вересня 2005 року)

24. Стаття 139 Кодексу від 1963 року передбачає, що суддя, встановивши, що позовну заяву подано без додержання вимог, викладених у Кодексі, або не оплачено державним митом, постановляє ухвалу про залишення заяви без руху, про що повідомляє позивача і надає йому строк для виправлення недоліків.

Заява вважається неподаною і повертається позивачеві, якщо останній не виправить недоліків відповідно до вказівок судді.

25. Відповідно до статті 290 сторони мають право оскаржити в апеляційному порядку рішення (щодо суті) суду першої інстанції повністю або частково. Ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду у випадках, передбачених цим Кодексом.

26. Згідно зі статтею 291 ухвала суду першої інстанції може бути оскаржена, якщо постановлена ухвала перешкоджає подальшому провадженню справи. Сторони можуть включити до апеляційної скарги або апеляційного подання на рішення суду заперечення проти ухвал, що не підлягають оскарженню.

27. Стаття 293 передбачає, що апеляційна скарга викладається машинописним текстом. В ній зазначається:

- a) назва суду, до якого подається скарга;
- b) особа, яка подає скаргу, та її контактні дані;
- c) повна і точна назва інших осіб, які беруть участь у справі, їх місце проживання або місцезнаходження та контактні дані;
- d) посилання на рішення, ухвалу, що оскаржується, та межі оскарження;
- e) обґрунтування апеляційної скарги: у чому полягає неправильність рішення (ухвали) суду, обставини справи та закон, якими спростовується рішення; нові факти чи засоби доказування, які мають значення для справи і заперечення проти доказів, коли суд першої інстанції необґрунтовано відмовив у їх прийнятті або коли неможливість їх подання раніше зумовлена поважними причинами; перелік з використаних судом першої інстанції доказів, що підлягають дослідженню в суді апеляційної інстанції;
- f) прохання особи, яка подає скаргу (предмет оскарження);
- j) перелік письмових матеріалів, що додаються до скарги.

Апеляційна скарга підписується особою, яка її подає, або її представником. До апеляційної скарги, поданої представником, додається довіреність або інший документ, що посвідчує повноваження представника, якщо в справі немає такого документа. До апеляційної скарги, апеляційного подання прокурора додаються їх копії з додатковими матеріалами у кількості примірників відповідно до числа осіб, які брали участь у справі.

28. Відповідно до статті 294 апеляційна скарга подається через суд першої інстанції, який розглянув справу. До апеляційної скарги, оформленої з порушенням вимог, встановлених статтею 293 цього Кодексу, а також апеляційної скарги, не оплаченої державним митом, застосовуються правила статті 139 цього Кодексу.

29. Положеннями статті 295 передбачається, що суд не пізніше наступного дня після отримання належно оформленої апеляційної скарги надсилає її копії та додані матеріали особам, які беруть участь у справі, та встановлює строк, протягом якого вони можуть надати пояснення на апеляційну скаргу. По закінченні строку на апеляційне оскарження суд надсилає апеляційну скаргу разом зі справою до апеляційного суду.

30. Статті 301 та 305 передбачають, що при розгляді справи в апеляційній інстанції суд перевіряє законність і обґрунтованість рішення суду першої інстанції. Суд апеляційної інстанції може встановлювати нові факти, досліджувати нові докази, а також докази, які, на думку осіб, що беруть участь у справі, судом першої інстанції досліджувались з порушенням встановленого цим Кодексом порядку. Суд в апеляційному провадженні має право:

- a) постановити ухвалу про відхилення апеляційної скарги;
- b) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і направити справу на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо встановлено порушення процесуального права, що перешкоджає суду апеляційної інстанції дослідити нові докази чи обставини, які не були предметом розгляду в суді першої інстанції;
- c) постановити ухвалу про скасування рішення суду першої інстанції і закрити провадження у порушеній справі або залишити заяву без розгляду;
- d) змінити або ухвалити нове рішення по суті позовних вимог.

31. Відповідно до статті 310 за результатами розгляду апеляційної скарги на ухвалу суду першої інстанції суд апеляційної інстанції може:

- a) відхилити скаргу, якщо судом першої інстанції ухвалу постановлено з додержанням вимог закону;
- b) змінити ухвалу суду першої інстанції у разі правильного по суті вирішення питання, але із помилковим застосуванням норм цього Кодексу;
- c) скасувати ухвалу і передати питання на новий розгляд до суду першої інстанції, якщо суд порушив порядок його вирішення;

d) скасувати ухвалу суду першої інстанції і постановити нову ухвалу з питання, яке вирішено судом першої інстанції з порушенням норм цього Кодексу.

В. Цивільний процесуальний кодекс від 2004 року (Кодекс від 2004 року) (набрав чинності 2 вересня 2005 року)

32. Стаття 296 Кодексу від 2004 року передбачає, що заява про апеляційне оскарження та апеляційна скарга подаються апеляційному суду через суд першої інстанції, який ухвалив оскаржуване судові рішення. Суд першої інстанції після одержання усіх апеляційних скарг у справі від осіб, які подали заяви про апеляційне оскарження, або через три дні після закінчення строку на подання апеляційної скарги надсилає їх разом зі справою до апеляційного суду. Апеляційні скарги, що надійшли після цього, не пізніше наступного робочого дня після їхнього надходження направляються до апеляційного суду.

33. Відповідно до частини 1 статті 295 (297) суддя-доповідач вирішує питання про прийняття апеляційної скарги до розгляду апеляційним судом.

С. Угода про порядок пенсійного забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей і державне страхування військовослужбовців держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав від 15 травня 1992 року (Угода СНД від 15 травня 1992 року)

34. Відповідні положення Угоди СНД від 15 травня 1992 року передбачають таке:

Стаття 1

«Пенсійне забезпечення й обов'язкове державне страхування військовослужбовців Збройних Сил держав — учасниць Співдружності та інших військових формувань, створених законодавчими органами цих держав, Об'єднаних Збройних Сил Співдружності, Збройних Сил й інших військових формувань колишнього Союзу РСР, а також пенсійне забезпечення сімей цих військовослужбовців здійснюються на умовах, за нормами і в порядку, що встановлені або будуть установлені законодавством держав-учасниць, на території яких проживають зазначені військовослужбовці та їх сім'ї, а до прийняття цими державами законодавчих актів з цих питань — на умовах, за нормами і в порядку, встановлених законодавством колишнього Союзу РСР...»

Стаття 2

«... Розмір грошового забезпечення (заробітку) для призначення пенсій військовослужбовцям і їх сім'ям визначається в порядку, встановленому законодавством держав-учасниць, на території яких проживають військовослужбовці або їх сім'ї».

Стаття 3

«Витрати на пенсійне забезпечення військовослужбовцям та їх сімей і обов'язкового державного страхування військовослужбовців здійснюються державами-учасницями за рахунок їхнього бюджету без взаємних розрахунків між державами».

Стаття 5

«Питання, пов'язані з застосуванням цієї Угоди, при необхідності будуть розглядатися Радою міністрів оборони держав-учасниць, а також міністерствами оборони (комітетами по обороні) держав — учасниць Співдружності на двосторонній і багатосторонній основі».

Стаття 6

«Угода набуває чинності з моменту її підписання».

Д. Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року (Закон від 1991 року)

35. Стаття 3 Закону від 1991 року в редакції станом на період, який розглядається, передбачала таке:

«Дія цього Закону поширюється на:

- [i] військовослужбовців, які проходять службу на території України, і військовослужбовців — громадян України, які виконують військовий обов'язок за межами України;
- [ii] членів сімей військовослужбовців, які загинули, померли, пропали безвісти або стали інвалідами при проходженні військової служби;
- [iii] військовозобов'язаних, призваних на збори, та членів їх сімей».

III. ПРАКТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СУДУ СПІВДРУЖНОСТІ НЕЗАЛЕЖНИХ ДЕРЖАВ

36. Відповідно до статті 32 Статуту Співдружності Незалежних Держав від 22 січня 1993 року та статті 5 Статуту Економічного суду Співдружності Незалежних Держав від 6 липня 1992 року Економічний суд СНД має право тлумачити положення угод та інших актів Співдружності. Україна, не ратифікувавши ні Статут Співдружності, ні Статут Економічного суду СНД, не визнає зазначених повноважень.

37. Згідно з рішенням та ухвалою, які прийняті Економічним судом СНД 4 вересня 1996 року та 20 березня 1997 року відповідно, про тлумачення деяких угод Співдружності, включно з Угодою СНД від 15 травня 1992 року, виплата страхової суми або одноразової допомоги членам сім'ї військовослужбовця, який загинув, має бути здійснена державою, в якій військовослужбовець був застрахований, незалежно від того, де проживають члени його сім'ї. Страхова компанія або інший уповноважений орган держави, у Збройних силах якої служив військовослужбовець, є відповідальною за виконання зобов'язань за страховою угодою цього військовослужбовця.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 1 СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ

38. Заявник скаржився на результат та несправедливий характер провадження, яке стосувалось його позову щодо страхової виплати. Він зазначив, що національні суди не прийняли до уваги його доводи, що вони невірно застосували відповідне законодавство, а також що вони не були безсторонніми при вирішенні спору. Заявник стверджував, що суди, приймаючи рішення, не повинні були керуватись практикою Економічного суду СНГ, повноваження якого не були визнані Україною. Він також зазначив, що тлумачення, яке було здійснено Економічним судом СНД приблизно через п'ять років після набрання чинності Угодою СНД від 15 травня 1992 року та через чотири роки після смерті його сина (25 квітня 1993 року), не може застосовуватись у його справі.

Також заявник скаржився на те, що він був незаконно позбавлений права на доступ до суду в зв'язку з неприйняттям його апеляційної скарги на рішення Жовтневого районного суду міста Запоріжжя від 17 жовтня 2002 року у провадженні про виплату грошової компенсації¹.

Заявник посилався на пункт 1 статті 6 та на статтю 17 Конвенції, які у відповідних частинах передбачають таке:

С т а т т я 6

«Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи ... судом, ... який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру (...)».

¹ Виправлення внесені 3 березня 2008 року. Слова «Комунарського районного суду міста Запоріжжя від 10 квітня 2002 року» були замінені на «Жовтневого районного суду міста Запоріжжя від 17 жовтня 2002 року».

Стаття 17

«Жодне з положень цієї Конвенції не може тлумачитись як таке, що надає будь-якій державі, групі чи особі право займатися будь-якою діяльністю або вчиняти будь-яку дію, спрямовану на скасування будь-яких прав і свобод, визнаних цією Конвенцією, або на їх обмеження в більшому обсязі, ніж це передбачено в Конвенції».

39. Суд зазначає, що аргументи заявника за статтею 17 Конвенції відносяться до скарги про несправедливий характер провадження та відповідно повинні розглядатися за пунктом 1 статті 6 Конвенції.

40. Суд також зауважує, що скарги заявника стосуються двох окремих проваджень, в одному з яких позов заявника розглядав тільки суд першої інстанції. Більш того, предмети позовів, поданих заявником у кожному провадженні, відрізнялись по суті. Тому Суд вважає, що скарги заявника мають розглядатись окремо щодо кожного провадження.

А. Щодо прийнятності

1. Провадження щодо повернення страхової виплати

41. Уряд стверджував, що провадження у справі заявника за позовом до компанії «Оранта» було справедливим. Національні суди, ґрунтуючись на тлумаченні Економічним судом СНД міжнародної угоди, яка застосовувалась в справі заявника — Угода від 15 травня 1992 року, діяли згідно з принципом законності провадження.

42. Заявник заперечував.

43. Суд нагадує, що розгляд питань стосовно помилок щодо фактів та права, які начебто були припущені національним судом, не є функцією Суду доти, доки такі помилки не порушують прав та свобод, що захищаються Конвенцією (див. рішення у справі «Гарсія Руїз проти Іспанії» (*Garcia Ruiz v. Spain*), [GC], № 30544/96, п. 28, ECHR 1999-I).

44. Суд звертає увагу на те, що заявник міг наводити всі свої аргументи, що були надані достатні підстави для відхилення позову заявника, а також на те, що в матеріалах справи немає нічого, що вказувало б на свавілля або небезсторонність національних судів при розгляді позову заявника.

45. Щодо факту використання судами практики Економічного суду СНД про тлумачення Угоди від 15 травня 1992 року Суд зазначає, що вирішення проблеми тлумачення національного законодавства, частиною якого є міжнародні договори, які ратифіковані державою, є функцією національних органів, а саме апеляційного суду і суду першої інстанції. Так само національні суди мають вибирати способи такого тлумачення, які зазвичай можуть включати акти законодавства, відповідну практику, наукові дослідження тощо. Відповідно Суд не знаходить жодного питання за пунктом 1 статті 6 Конвенції по відношенню до того, як суди розтлумачили закон, який застосовувався у справі заявника.

46. Таким чином, ця частина заяви є явно необґрунтованою в сенсі пункту 3 статті 35 Конвенції та повинна бути відхиленою відповідно до частини 4 статті 35 Конвенції.

2. Провадження щодо виплати грошової компенсації

47. Уряд стверджував, що заявник не вичерпав національні засоби юридичного захисту, оскільки не оскаржив ухвалу від 27 січня 2003 року, якою Жовтневий районний суд визнав неподаною апеляційну скаргу заявника на ухвалу суду від 28 листопада 2003 року.

48. У відповідь заявник зазначив, що в його справі було б безрезультатним подавати нову апеляційну скаргу на ухвалу суду, який двічі відмовив передавати його подібні апеляційні скарги до суду вищої інстанції.

49. Суд доходить висновку, що питання вичерпання національних заходів тісно пов'язане з суттю скарги заявника на відсутність доступу до суду. Відповідно, уникаючи попереднього вирішення скарг заявника по суті, обидва питання мають розглядатись разом. Таким чином, Суд вирішує, що розгляд питання вичерпання національних засобів юридичного захисту має бути приєднано до розгляду скарги по суті.

50. Також Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою в сенсі пункту 3 статті 35 Конвенції, та не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Відповідно вона повинна бути визнана прийнятною.

В. Щодо суті

51. У своїх зауваженнях по суті скарги заявника на відсутність доступу до суду Уряд зазначив, що ухвала Жовтневого районного суду від 27 січня 2003 року відповідала статтям 139 та 294 Цивільного процесуального кодексу від 1963 року. Також Уряд наполягав на тому, що, замість того щоб оскаржувати ухвалу суду від 6 грудня 2002 року, заявник мав виправити недоліки апеляційної скарги у той же день.

52. Заявник не погодився, стверджуючи, що Жовтневий районний суд не мав законних підстав визнавати його апеляційну скаргу неподаною. Заявник зазначив, що його апеляційна скарга на ухвалу від 6 грудня 2002 року була спробою звернути увагу суду на несправедливість, яка, за його твердженням, мала місце з боку суду першої інстанції.

53. Суд нагадує, що відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції, якщо апеляційне оскарження існує в національному правовому порядку, держава зобов'язана забезпечити особам під час розгляду справи в апеляційних судах, в межах юрисдикції таких судів, додержання основоположних гарантій, передбачених статтею 6 Конвенції, з урахуванням особливостей апеляційного провадження, а також має братись до уваги процесуальна єдність судового провадження в національному правовому порядку та роль в ньому апеляційного суду (див., наприклад, рішення у справі «Подбієльські та ППУ Полпуре проти Польщі» (*Podbielski and PPU Polpure v. Poland*) № 39199/98, п. 62, 26 липня 2005 року).

54. Суд зазначає, що заявник стверджував, що йому незаконно відмовили у доступі до апеляційного суду Запорізької області, який мав повноваження переглянути справу як стосовно фактів, так і стосовно права, а також мав повноваження встановлювати нові факти, які не досліджувались під час розгляду справи судом першої інстанції (див. пункт 30 вище). У своїй апеляційній скарзі на рішення суду першої інстанції заявник посилався на невірне застосування закону судом першої інстанції. Тому Суд вважає, що, приймаючи до уваги особливості порядку апеляційного оскарження за українським законодавством, право заявника на доступ до апеляційного суду було захищено основоположними гарантіями, передбаченими статтею 6 Конвенції.

55. У цьому зв'язку Суд нагадує, що «право на суд», одним із аспектів якого є право доступу, не є абсолютним і може підлягати обмеженням; їх накладення дозволене за змістом, особливо щодо умов прийнятності апеляційної скарги. Проте такі обмеження повинні застосовуватись з легітимною метою та повинні зберігати пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою (див. рішення «Подбієльські та ППУ Полпуре проти Польщі» (*Podbielski and PPU Polpure v. Poland*), згадане вище, п. 63).

56. Звертаючись до обставин справи, Суд зазначає, що чинні на той час положення статей 294 та 295 Цивільного процесуального кодексу від 1963 року передбачали «фільтр» апеляційних скарг на рішення та ухвали суду першої інстанції, який здійснювався тим же судом, який мав право вирішувати питання прийнятності скарги. Підставами визнання апеляційної скарги неподаною були недодержання вимог щодо її форми та змісту, неподання протягом встановленого строку та несплата судового мита (див. пункти 24, 27–29 вище).

57. Суд не піддає сумніву те, що ця процедура була передбачена для забезпечення належного здійснення правосуддя. Проте, приймаючи до уваги процедурні вимоги, які

діяли на момент розгляду справи, та спосіб, у який вони були застосовані у справі заявника, Суд приходить до висновку, що застосовані засоби не були пропорційні меті.

58. Зокрема, двома ухвалами, від 28 листопада 2002 року та 27 січня 2003 року, Жовтневий районний суд відклав апеляційні скарги заявника на рішення цього ж суду у зв'язку із невідповідністю скарг вимогам до форми та змісту. Незважаючи на те, що формально заявник міг подати апеляційну скаргу на ухвалу від 27 січня 2003 року, вона, однак, мала пройти через суд першої інстанції. Апеляційний суд Запорізької області не міг розглянути апеляційну скаргу заявника, доки Жовтневий районний суд не вирішить передати її на розгляд.

59. Уряд не зазначив про існування доступних у національній правовій системі гарантій проти можливих свавільних відмов передати апеляційну скаргу до апеляційного суду. Таким чином, Суд вважає, що судам першої інстанції надано неконтрольоване повноваження вирішувати, чи можна передати апеляційну скаргу на рішення цього ж суду до суду вищої інстанції. Така ситуація, ймовірно, може привести до того, що апеляційну скаргу ніколи не буде передано до суду вищої інстанції, що і мало місце у справі заявника.

60. Більш того, Суд звертає увагу на те, що заявник вніс зміни до апеляційної скарги для усунення недоліків, відповідно до вказівок суду та вимог законодавства. Судова ухвала, якою в передачі апеляційної скарги до вищої інстанції було відмовлено, виглядає занадто формалізованою та не відповідає самій меті розгляду на предмет прийнятності.

61. Ґрунтуючись на зазначеному вище, Суд доходить висновку, що заявнику було відмовлено в доступі до суду. Таким чином, Суд відхиляє зауваження Уряду щодо невичерпання національних заходів юридичного захисту та встановлює, що у цій справі було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

62. Суд також зазначає, що з набранням чинності новим Цивільним процесуальним кодексом від 2005 року суди першої інстанції були позбавлені повноваження приймати рішення щодо прийнятності апеляційних скарг на свої рішення. Апеляційні суди здійснюють виключні повноваження розглядати апеляційні скарги щодо їх прийнятності та по суті (див. пункти 32 та 33 вище)

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 1 ПЕРШОГО ПРОТОКОЛУ ДО КОНВЕНЦІЇ

63. Заявник скаржився на порушення його права власності у зв'язку з відмовою органів влади виплатити йому страхову суму та грошову компенсацію за смерть сина. Він посилався на статтю 1 Першого протоколу до Конвенції, яка передбачає таке:

«Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права.

Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів».

64. Уряд стверджував, що Україна не була зобов'язана виплачувати заявнику страхову суму, оскільки відповідно до Угоди СНГ від 15 травня 1992 року ці виплати мала здійснити держава, у Збройних силах якої проходив службу син заявника. Таким чином, Уряд запропонував визнати цей аспект скарги заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції таким, що не відповідає принципу *ratione personae*.

65. Також Уряд зазначив, що скарги заявника щодо виплати грошової компенсації мають бути визнані неприйнятними, оскільки заявник не вичерпав національні засоби

юридичного захисту, бо не оскаржив рішення Жовтневого районного суду від 17 жовтня 2002 року у відповідності з процесуальними вимогами.

66. Суд вважає, що немає необхідності розглядати ці конкретні доводи Уряду щодо прийнятності скарг заявника за статтею 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки Суд вважає, що у будь-якому випадку ці скарги є неприйнятними з підстав, зазначених нижче.⁶⁷ Суд знову зазначає, що поняття «власність», яке передбачене першою частиною статті 1 Першого протоколу до Конвенції, має автономне значення, яке не обмежується правом власності на матеріальні речі та не залежить від формальної класифікації у національному законодавстві, певні інші права та інтереси, які становлять майно (наприклад заборгованість), можуть також розглядатись як «право на власність» та відповідно як «власність» для цілей цієї статті. Там, де майновий інтерес за своєю природою є вимогою, він може розглядатись як «майно» тільки тоді, коли він має достатню підставу у національному законодавстві або у разі встановлення такого інтересу остаточним судовим рішенням, яке може бути виконано (див. рішення у справі «Копецький проти Словаччини» (*Korcsy v. Slovakia*), [GC], № 44912/98, п. 52, ECHR 2004-IX, та рішення «Грецькі нафтопереробні заводи «Стрен» і Стратіс Андреадіс проти Греції» (*Stran Greek Refineries and Stratis Andreadis v. Greece*), від 9 грудня 1994 року, Серія А, № 301-В, ст. 84, п. 59).

68. Суд вважає, що вимоги заявника за українським законодавством щодо страхової виплати та грошової компенсації не можуть розглядатись як «власність» в розумінні статті 1 Першого протоколу до Конвенції, оскільки вони не були визнані та закріплені у судовому рішенні, яке набрало законної сили. В українському законодавстві також не передбачені положення (див. відповідне національне законодавство), які б могли дозволити зробити висновок, що заявник, принаймні, мав легітимні очікування щодо отримання сум, які він вимагав.

69. Ґрунтуючись на зазначеному вище, ця частина заяви не відповідає вимозі *ratione materiae* положенням Конвенції відповідно до пункту 3 статті 35 Конвенції та повинна бути відхилена згідно із пунктом 4 статті 35 Конвенції.

III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

70. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

А. Шкода

71. Заявник вимагав 52 850² грн. компенсації матеріальної шкоди і таку ж суму компенсації моральної шкоди.

72. Уряд стверджував, що вимоги заявника були неоґрунтованими.

73. Суд не знаходить причинно-наслідкового зв'язку між порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції у справі заявника та сумою компенсації шкоди, що вимагається. Відповідно у цій ситуації Суд нічого не присуджує.

74. Щодо компенсації моральної шкоди Суд вважає, що визнання порушення пункту 1 статті 6 Конвенції саме по собі є достатньою справедливою сатисфакцією за цих обставин (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Межнари́ч проти Хорватії» (*Meznaric v. Croatia*), № 71615/01, п. 44, 15 липня 2005 року).

² Приблизно 7896 євро.

В. Судові витрати

75. Заявник не заявив жодних вимог. Відповідно Суд нічого не присуджує.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Об'єднує* розгляд заяви по суті та розгляд заперечення Уряду щодо невичерпання національних засобів за скаргою заявника відповідно до пункту 1 статті 6 Конвенції на відсутність доступу до суду та відхиляє ці заперечення;
2. *Визнає* скаргу за пунктом 1 статті 6 Конвенції на відсутність доступу до суду прийнятною, а решту заяви — непринятною;
3. *Постановляє*, що було порушення пункту 1 статті 6 Конвенції;
4. *Постановляє*, що визнання порушення само по собі є достатньою справедливою сатисфакцією за моральну шкоду, заподіяну заявнику;
5. *Відхиляє* інші вимоги щодо справедливої сатисфакції.

Вчинено англійською мовою та повідомлено письмово 6 грудня 2007 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія ВЕСТЕРДІК
(Mrs Claudia Westerdiek)
Секретар

Пеер ЛОРЕНЦЕН
(Mr Peer Lorenzen)
Голова